

Wandert

Voor jou, mijn grote voorbeeld

www.querido.nl

www.yvonnejagtenberg.com

Copyright

© 2021 Yvonne Jagtenberg

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, in enige vorm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Em. Querido's Uitgeverij, Amsterdam.

Vormgeving

Leentje van Wirdum

ISBN 978 90 451 2582 4 / NUR 283

Yvonne Jagtenberg

WANDERT
DE LAATSTE JONGEN
DIE NAAR ZIJN OUDERS LUISTERDE

Amsterdam · Antwerpen

Em. Querido's Uitgeverij

2021

Dit verhaal is waargebeurd, maar toch ook niet helemaal. Ik heb de gebeurtenissen naar eigen hand gezet. Feiten en fictie zijn gemengd. Dat geldt ook voor de personages en plaatsen die in dit boek voorkomen.

'Moeders zijn geen vaders toch?'

Rilke

De sigaar

Bij mijn geboorte kreeg ik de naam van mijn vader: Wandert. Het was ook de naam van zijn vader, en de vader van zijn vader heette ook Wandert. Maar mijn vader veranderde zijn naam in Ladinie. Dat was een naam uit een Italiaanse opera die hij vaak zong. Het was zijn artiestennaam. Mijn vader was een pianist, maar zingen kon hij ook. Maar nu genoeg over hem. Dit verhaal gaat over mij.

Het was op een koude zondagmiddag ergens in oktober. Mijn vader moest optreden ergens in het land en duwde een doos sigaren in mijn handen.

‘Neem er eentje, Wandert,’ zei hij. ‘We zijn vanavond pas weer thuis.’

Alweer een middag alleen thuis. Mijn moeder was op visite bij een van haar zussen. Mijn zus was bij haar vriendje. Mijn broer zat als matroos op zee.

Soms ging zo’n middag snel. Dan zat ik in de vensterbank en zag hoe twee auto’s op elkaar botsten en de politie kwam. Of ik zag hoe mensen moesten hollen om hun trein te halen, die vanaf het station een eindje verder aan de overkant van de straat tegenover ons huis vertrok. Maar meestal gebeurde er niks. Dan verzamelde ik dode vliegen, die uitgedroogd tussen de bloempotten op de vensterbank lagen, en speelde een wedstrijd met ze. Ik had er al een hele hoop, want mijn moeder liet ze liggen. Ze had een hekel aan schoonmaken. Dat deed ze alleen voor het oog. Voor het bezoek, en voor de leerlingen van mijn vader. Ze zoog het kleed in de achterkamer, die bij ons de muziekkamer heette, omdat mijn vader daar les gaf en studeerde op zijn eigen repertoire. Daarna nam ze met een natte doek de piano en de vleugel af. En als ze goede zin had maakte ze keurige stapels van de muziekboeken. Tot grote ergernis van mijn vader, omdat ze alle componisten op een hoop gooide.

‘Eén pot nat,’ zei ze. ‘Allemaal dooie.’

Dan was het gedaan met schoonmaken. Voor een week of drie was ze klaar. Mijn moeder had wel iets beters te doen. Ze had haar kinderen en haar twee zussen. Mijn tante Rie en tante Jean. Overdag liepen ze de deur plat bij ons en mijn moeder bij hen. ’s Avonds zat ze vaak nog uren met ze te bellen. Er was altijd heel veel te bespreken. Meestal ging het over mijn vader. Want Ladinie was mijn moeders grootste zorg. Ze moest hem altijd in de gaten houden, want volgens haar waren artiesten net nectar en kwamen vrouwen er als bijen op af.

‘Aan jou heb ik een dagtaak,’ zei ze vaak tegen hem. Mijn vader zei bijna nooit wat terug. Heel soms zei hij: ‘Je maakt je te druk.’ Maar zijn woorden hadden weinig effect. Mijn moeder maakte zich nu eenmaal graag druk. Ze hield voor hem de administratie bij. Zijn agenda. De afspraken met zijn leerlingen. De ziekmeldingen. Maar vooral de lestijden. Ik had vaak gezien hoe ze tijdens een muziekles de wijzers van de klok verschoof. Meestal zette ze die een kwartier vooruit. Zo leek het alsof een les extra lang had geduurd.

Ik klapte de deksel van de doos wilde señorita’s open. Ik had nog nooit gerookt maar wist best dat

je zoiets moest leren. Het was geen eenvoudige klus, want mijn vader keek er altijd heel gewichtig bij. Alsof hij dacht aan moeilijke dingen, zoals de politiek of de rapportcijfers van mijn zus.

Voorzichtig nam ik een sigaar en snoof de geur op. Het was een geur die net zo goed bij mijn vader paste als zijn lange tweedjas en zijn hoed. Of de zwarte smoking die hij droeg tijdens een optreden als pianist in een van de chique restaurants in Amsterdam. Ik tuitte mijn lippen en stak de wilde señorita ertussen. Moest ik hem aansteken of eerst nog even droog oefenen? Ik keek de kamer rond. De beeldjes op de schoorsteenmantel, een herdertje en twee dames, van wie er één een weelderige gele jurk aanhad, keken met hun porseleinen ogen mijn kant op alsof ze me wilden betrappen op iets wat niet mocht. Maar ik deed niks verkeerd. Ik mocht roken van mijn vader. Hij had me de sigaar zélf gegeven. Hij wilde een echte man van me maken. En ik zou hem niet teleurstellen.

Ik stak de sigaar aan en zoog als een biggetje aan de tepel van zijn moeder. Tot de rook in mijn longen kwam. Ik begon te hoesten en dacht dat ik zou stikken.

Een man die voorbijkwam keek op en schudde afkeurend zijn hoofd. Ik deed alsof ik hem niet

zag. Natuurlijk liet ik me niet de les lezen door iemand die eruitzag als een dooievisjesvreter. Zo noemde mijn moeder bijna alle mannen die een vaste baan hadden en elke dag naar kantoor gingen. Daarom was mijn moeder ook op mijn vader gevallen. Ladinie was geen dooievisjesvreter. Ladinie was een artiest. En ik wilde laten zien dat ik dat ook was. Ik speelde mijn eerste rol. De rol van een rokende man.

De vensterbank voor het raam op onze eerste etage werd mijn theater. En mijn voorstelling bleef niet onopgemerkt. Op de stoep voor ons huis stonden een paar vrouwen te kijken. Ze wezen naar mij. Ik hoorde ze lachen en eentje begon te klappen. Wat ze precies zagen wist ik niet. Een clown? Een filmacteur? In ieder geval iemand die mensen kon vermaken, en dat was volgens mijn vader het belangrijkste wat een artiest moest doen. Ik ging op in mijn rol en vergat mijn publiek. Ik raakte verward in een gesprek met mezelf, een serieus gesprek als tussen twee volwassen mensen.

‘Jij moet eens goed naar mij luisteren,’ zei ik.

‘Ik heb geen zin om naar die grote onzin van jou te luisteren,’ zei ik met een andere stem.

‘Onzin? Herhaal dat nog eens een keer?’

‘Ja, al die onzin die uit jouw mond komt ben ik méér dan zat!’

‘O ja?’ zei ik, ‘dus jij vindt dat ik onzin vertel? Ken je deze?’ En ik liet mijn rechtervuist zien. ‘Dat is een broertje van deze.’ Nu liet ik mijn linkervuist zien.

Daarna begon ik te boksen. Met in mijn linkermondhoek de brandende sigaar. Ik maakte boksbewegingen en probeerde mijn onzichtbare tegenstander te raken. Ik was een man die moest vechten voor zijn gelijk.

‘Wie niet horen wil moet maar voelen,’ riep ik, en haalde uit naar mijn denkbeeldige tegenstander, met grote boksbewegingen in de lucht.

De telefoon ging. Ik sprong van de vensterbank en holde naar de gang. Nog helemaal in mijn rol van rokende man nam ik de telefoon op.

‘Met mij,’ zei ik met een zware stem.

‘Ben jij het?’ vroeg een vrouwenstem.

‘Ja, ik ben het,’ zei ik, hoewel ik geen idee had van wie deze stem was.

‘Ik wil je graag zien,’ zei de vrouw.

Ik was stil. Was dit een van die vrouwen waar mijn moeder het altijd over had? Een bij die op de nectar afkwam? Dan moest ik haar van me af slaan. Dus riep ik: ‘Ik... ik wil jou nóóit meer zien!’

Ik wilde nog veel meer zeggen, maar voelde opeens dat mijn maag zich omdraaide. Ik liet de

bellende bij voor wat ze was en holde naar de wc. Het was de sigaar. De rol van rokende man viel me zwaar op de maag.

De rest van de middag lag ik misselijk op de bank. Waardoor mijn ouders bij hun thuiskomst geen artiest maar een gewone jongen zagen, braaf lezend in een stripboek van zijn voetbalheld Kick Wilstra.

De borsten van tante Rie

Wanneer ik uit school kwam waren de schuifdeuren naar de muziekkamer meestal dicht. Voor de glas-in-loodramen in de deuren hing een groen velours gordijn. Dat gordijn had iets magisch, omdat er geluid uit leek te komen. Het vertrouwde geluid van gepingel op de piano of de luchttonen uit een accordeon verklapten dat er een leerling zat te zweten op noten en grepen. Onder het strakke regime van mijn vader. Mijn vader was een zachtaardige man, maar in zijn vak een perfectionist. Talent bestond volgens hem uit notenkennis, de juiste vingerzetting én oefening. Vooral dat oefenen was iets waar de meeste leer-

lingen geen zin in hadden. Dus klonk er regelmatig een vloek van achter het gordijn.

Ik was jaloers op de aandacht die de leerlingen van mijn vader kregen, maar ik was ook blij dat ik in de voorkamer zat en niet in de achterkamer. In de voorkamer werd gelachen, daar was mijn moeder de artiest, en ik vaak het enige kind. Dat was niet verkeerd. Mijn tantes, die zelf geen kinderen hadden, waren altijd blij mij te zien. Vooral mijn tante Rie, de jongere zus van mijn moeder. ‘Wat een heerlijk jong!’ riep ze altijd als ze binnenkwam. Dan drukte ze me heel stevig tegen zich aan, waardoor mijn halve gezicht tussen haar borsten verdween. Een zachte en wonderlijke plek waar ik wel voor altijd wilde blijven. Maar die gelukzaligheid duurde altijd maar kort. Mijn tante pakte me bij mijn bovenarmen vast en hield me voor zich om me eens goed te bekijken. Ze klemde me vast alsof ze een konijntje gevangen had. Daarna richtte ze haar blik op mijn moeder en riep: ‘Wat een heerlijke kerel! Wat wordt hij groot!’

Op het moment voelde ik me juist erg klein. Maar mijn moeder glom van trots.

‘Hij is al een hele vent,’ zei zij. ‘En hopelijk wordt hij niet zo’n zacht ei als zijn vader.’

Daar moesten ze allebei heel hard om lachen.

Ik begreep niet waarom mijn moeder dat over mijn vader zei, omdat ik wist dat ze héél erg gek op hem was.

Als er bezoek was kon ik mezelf onzichtbaar maken en hoorde ik wat de volwassenen met elkaar bespraken. Zo wist ik dat tante Cis en ome Tor het, volgens mijn moeder, achter hun ellebogen hadden. Dat de buurvrouw verderop een verrader was geweest in de oorlog. En dat de familie van mijn vader niet had staan juichen van geluk toen mijn ouders verliefd op elkaar waren geworden. Ze waren bang dat mijn vader door te trouwen met een rijke jonge weduwe met twee kleine kinderen geen carrière zou maken als muzikant. En dat vonden ze zonde van zijn talent.

Op een middag na het voetballen met jongens uit de buurt begonnen een paar oudere jongens op te scheppen over meisjes. Dat ze al eens een hand vast hadden gehouden en een meisje hadden gekust. Om indruk te maken zei ik: ‘Ik weet hoe échte borsten voelen.’

De jongens vielen in één klap stil en dropen af, met smoezen dat ze naar huis moesten. De enige die bleef staan was Frans, mijn beste vriend. Hij kende het verhaal over de borsten van tante Rie.

Ik had er in geuren en kleuren over verteld. En toen we naar huis liepen nodigde ik hem uit.

‘Als je meegaat naar ons huis dan kun je de borsten van mijn tante zien,’ zei ik.

‘Is ze bij jullie dan?’ vroeg Frans

‘Ik denk het wel,’ zei ik. ‘Ze komt vaak op dinsdag even langs.’

Frans keek voor zich uit, ik zag aan zijn blik dat hij twijfelde of hij mee moest gaan. Maar ik deed alsof ik dat niet zag. Ik wilde mijn act aan hem laten zien, zodat hij een volgende keer mijn verhaal zou kunnen bevestigen naar de andere jongens toe.

‘Je mag alleen naar haar borsten kijken hoor. Je mag er niet hardop over praten,’ waarschuwde ik.

‘Nee, nee, natuurlijk niet,’ zei hij. ‘We geven ze gewoon een naam.’

‘Twee namen,’ zei ik om hem af te troeven.

‘Rick en Thijs,’ zei Frans blij. ‘Dan kunnen we gewoon over haar borsten praten zonder dat je tante het in de gaten heeft.’

Toen we thuiskwamen zaten mijn tante en moeder niet in de kamer. Het gordijn naar de muziekkamer was dicht. We hoorden geen muziek maar wel het gevloek van mijn vader.

‘Verdomme, zo moeilijk is het ook weer niet,’

riep hij. Daarna hoorde we hem hardop tikken en tellen. ‘Eén, twee, drie. Eén, twee, drie!’

Mijn tante en mijn moeder stonden in de keuken. Mijn moeder was niet blij. Dat zag ik aan haar ogen. Haar huid was rood en haar haar, dat ze altijd met een paar spelden opstak, piekte vandaag nog wilder dan anders.

Juist nu Frans erbij was als publiek, wilde ik de borsten van mijn tante begroeten. Maar ze was zo druk in gesprek met mijn moeder dat ze niet eens merkte dat wij binnenkwamen. Ik voelde dat ik moest ingrijpen. Ik keek vanuit mijn ooghoeken nog even naar Frans of hij wel goed oplette en ging toen voor mijn tante staan.

Geïnspireerd door het tellen van mijn vader in de muziekkamer, zei ik op dezelfde maat: ‘Dag tan-te, dag tan-te.’ Zo begroette ik de ene en de andere borst. Daarna dook ik met mijn gezicht tussen haar borsten.

Mijn tante schrok zo dat ze me liet begaan, maar toen ze bij zinnen kwam probeerde ze me van zich af te duwen. Dat ging moeilijk, want ik klampte me aan haar vast. Ik probeerde mijn gezicht nog verder tussen de borsten waar ik zo over opgeschept had te drukken, omdat ik Frans niet onder ogen durfde te komen. En ook mijn moeders blik wilde ik nog even niet zien. Haar

gezicht was nu waarschijnlijk nog rooier dan daarnet.

‘Hou daarmee op,’ gilte mijn moeder. ‘Ben je gek geworden!’ Ze begon met volle kracht aan mijn trui te trekken.

Mijn tante probeerde zich los te worstelen uit mijn innige omklemming. Haar hart ging tekeer, dat kon ik horen. Ze hijgde en vloekte en tierde tegelijk.

Ik liet pas los toen mijn vader de keuken in kwam. ‘Wat is hier aan de hand?’ riep hij. ‘Ik probeer les te geven!’

‘Wat mankeert die jongen?’ vroeg mijn tante. Ze deed alsof het de eerste keer was dat ik zo dicht in de buurt van haar borsten kwam, en dat ze daar niet van gediend was. Maar daarvan had ik nog nooit iets gemerkt.

‘Dat komt er nou van.’ Mijn moeder keek beschuldigend naar mijn vader. ‘Net zo’n vrouwengek als jij!’ Ze siste als een slang.

Mijn vader haalde zijn schouders op en draaide zich zuchtend om. Het was duidelijk dat hij hier geen zin in had. ‘Ik ben aan het werk,’ zei hij. ‘Mijn leerling probeert Chopin te spelen!’

Mijn vader boos maken wilde ik niet. Ik liet mijn tante los en zonder haar aan te kijken dook ik snel de voorkamer in. Frans vloog achter me aan.

Tante Rie verdween ook van het toneel. ‘Mannen,’ hoorde we haar nog zeggen, alsof ze het over akelige beesten had. Een paar tellen later klonk Chopin vanuit de achterkamer, zo vredig en licht alsof Gods naam nog nooit misbruikt was in ons huis.

Frans en ik zaten op de bank te luisteren en dronken thee, als twee brave jongens. Mijn moeder bekeek mijn trui en probeerde er weer een beetje vorm in te krijgen. Ze had spijt, dat kon ik zien. Ze wist wel dat mijn tante het zélf uitgelokt had.

‘Ik vond Rick en Thijs wel aardige jongens,’ zei Frans.

‘Ik zou nog wel een keer bij ze willen spelen,’ zei ik. Hoewel ik eraan twijfelde of mijn tante me ooit nog zo hartelijk zou begroeten.

Mijn moeder trok één wenkbrauw op en keek ons aan, als een agent die iemand op heterdaad betrapt. ‘Rick en Thijs die ken ik niet, maar als je de borsten van je tante bedoelt, die heten Truus en Mien.’ Ze keek streng naar mij. ‘Truus en Mien,’ herhaalde ze. ‘En ik wil je daar nooit meer zien!’ Grinnikend schudde ze haar hoofd. Mijn moeder had het me vergeven.

Ik lachte heel hard mee. Frans lachte nu ook. Chopin was inmiddels gestopt met spelen. Het

gordijn ging open, de schuifdeur ook. Chopin, in de gedaante van een meisje met lange blonde haren, verscheen in de opening.

‘Bravo,’ zei mijn moeder, ‘zo’n talent heeft wel een koekje verdiend.’ Ze trok met een grote zwaai de trommel nog een keer open. ‘Echte roomboterkoekjes van Vennema!’ riep ze luid, alsof ze op de markt stond.

Het meisje koos een koekje en zei keurig: ‘Dank u wel, mevrouw.’

‘Bedank de bakker maar,’ zei mijn moeder, waarop het meisje van kleur verschoot omdat ze dacht dat ze iets verkeerd had gezegd. Maar dat was niet zo.

Chopin kon niet alleen mooi pianospelen. Chopin was zelf ook héél mooi. Zo mooi dat ik mijn ouders en Frans even vergat. Maar mijn moeder verstoorde dit moment.

‘En nu gooi ik je eruit,’ zei ze tegen Chopin. ‘We hebben hier nog meer te doen.’

Mijn vader sloot zachtjes de klep van de piano en stopte het lesgeld in zijn portemonnee. Zijn lesdag zat erop. Ik zag hoe hij in één beweging zijn jas aantrok en zijn hoed opzette.

‘Ik moet nog een boodschap doen,’ zei hij. ‘Gaan jullie mee?’

Frans en ik sprongen op. Ik was allang blij dat

ik geen uitbrander kreeg over mijn gedrag van deze middag.

‘Nemen jullie roomboter mee,’ vroeg mijn moeder, en trok met één klap de schuifdeuren van de muziekkamer dicht. Ze maakte een buiging. De voorstelling was voorbij.